

Skupinové facilitatívne učenie

Sloboda a zodpovednosť

Úvod

Skupinová práca je mimoriadne známa metóda práce žiakov počas vyučovania, o ktorej bolo napísané už toho veľa. Nemalo by preto žiaden význam konkurovať toľkým publikáciám v tejto téme. Predkladaný bulletin ale ponúka niečo iné ako opis metódy práce. Skupinové učenie, ako sme ho ako učitelia zažívali, je pre nás princíp ako vytvárať zo žiakov učiace sa spoločenstvo. Je to spôsob, ako intenzívne rozvíjať slobodu a zodpovednosť žiakov za svoje učenie. Určite poznáte tie časté problémy, rozdelenia žiakov do skupín, aby sa zapájali aj „slabší“ žiaci, riešenie konfliktov, nezájum o prácu, ničnerobenie a skrývanie sa za ostatných členov skupinky. Pre nás tieto riziká boli výzvou a ideálnou príležitosťou k učeniu. Lebo viac ako odovzdať učivo predmetu chceme vytvárať príležitosť na rozvoj človeka so všetkým, čo k nemu patrí – podpora samostatnosti, slobody, zodpovednosti, spolupráce a reflexie. Učiteľ tu nestojí ako „kantor“ rozdáajúci poznatky a známky, ale ako facilitátor učenia. Ako ten, ktorý umožňuje a uľahčuje procesy a následne vytvára priestor pre ich reflexiu. Je to umelecká práca – zadať čo najpresnejšie a najstručnejšie inštrukcie, napomáhať atmosféru spolupráce a nakoniec otvárať spoločný reflektívny kruh v závere hodiny alebo projektu, aby žiaci mali možnosť rozvíjať metakognitívne procesy – reflektovať vlastnú slobodu a zodpovednosť.

Aj tento bulletin je súčasťou významného piliera inkluzívnej školy, je to spôsob facilitatívneho a reflektívneho učenia. Nie je to samozrejme jediná možnosť, pretože aj frontálne učenie môže byť reflektívne a podporné. V skupinovej práci však vzniká viac dynamiky, deje sa viac procesov a je to veľká príležitosť pre učiteľa rásť práve ako facilitátor učenia.

Eva Kúdelová a Viktor Križo

Čo je skupinová práca s reflektívnym a facilitatívnym učením?

Prístup tu opísaný predstavuje skôr **štýl učenia**, než konkrétnu metódu. Oproti skupinovej práci ako bežne známej metóde sa líši nasledovnými princípmi a zásadami:

- obsah zadania sa stáva prostriedkom, **cieľom je nadobudnutie zručností**, potrebných **pre prácu v tíme** so zameraním na spoluprácu, (seba)reflexiu a vzťah,
- **chyby sú vítané** na strane žiakov i učiteľa, na vlastných zlyhaniach a úspechoch sa spoločne učíme, stávame sa efektívnejšími;
- preberáme **zodpovednosť za vlastné činy**, obviňovanie druhých premieňame na objavovanie toho, čo je v nás živé – **nenásilná komunikácia**;
- postupne **odovzdávame zodpovednosť a slobodu žiakom**, stávajú sa režisérmi vlastných hodín;
- **žiaci preberajú rôzne role v rámci skupiny**, vzájomne sa učia stratégie osvojovania si učiva i riešenia medziľudských konfliktov, praktických výziev a problémov z reálneho života;
- **spoznávame a rešpektujeme hranice jednotlivcov**, ako žiakov, tak i vlastné = každý má svoje limity a prínos pre skupinu pri dosahovaní spoločného cieľa;
- **namiesto známky spoločne hľadáme** stratégie na dosiahnutie cieľa hodiny;
- najdôležitejšou časťou je **reflexia v závere hodiny**, kde zdieľame pozorovanie, skúsenosti, analyzujeme priebeh hodiny a prežívanie triedy. Všetky zázraky sa dejú práve v záverečnom kruhu.

Skupinová práca nie je jediná forma práce. Je vhodná ako kombinácia aj s frontálnym, projektovým učením či samoučením. Môžeme ju zaradiť raz týždenne alebo mesačne podľa potreby s cieľom budovať nové zručnosti. Ak to dovoľuje rozvrh, prepájame i ročníky. Vzájomné učenie žiakov medzi ročníkmi prináša i bonusy v podobe tútorstva, zdravých vzťahov či poklesu šikanovania. Učiteľ a asistent, prípadne dvaja učitelia, si navyše môžu rozdeliť úlohy (napríklad jeden koordinuje, druhý reflektuje) a spoločne vnímajú oveľa viac ako jednotlivec, čo sa stáva prínosom pri záverečnej reflexii.

Ukážka štruktúry skupinovej práce vyučovacej hodiny:

ČAS	PROCES	ČO	OPIS
5 min	Aktivácia	Rozdelenie žiakov do skupín	Hľadanie a vytváranie výziev v podobe rozdelenia žiakov do menších 3-4 členných skupín
3 min		Rozdelenie úloh	Oboznámenie sa so zadaním, jednotlivé skupinky si rozdelia, ako budú (spolu) pracovať
20 min	Kognitívny proces	Práca v skupinách (case-based learning, project learning a i.)	Skupina pracuje na úlohách, efektívne ich rieši, pripravuje výstupy
3 min		Kontrola úloh/práca s chybou	Spoločná kontrola výsledkov, výstupov, analýza chýb, napr. každá skupina sama vypichne a popíše jednu chybu

12 min	Reflektívny dialóg	Kruhovú reflexia	Skupiny alebo jednotlivci stručne zreflektujú pocity, ale aj svoju prácu: 1. Ako sa mi spolupracovalo? 2. Čo sa mi (nám) podarilo? 3. Ako sme si manažovali čas? 4. Ako sme si rozdelili úlohy? 5. Aká bola komunikácia v tíme?
2 min		Feedback učiteľa	Učiteľ reflektuje skupinovú dynamiku, prácu skupín, procesy počas hodiny.

„Páčia sa mi skupinovky s inými triedami, pretože sa môžem naučiť niečo nové a precvičiť si učivo. A môže to byť v rôznych formách.“
— Vinco

„Mne sa na tom najviac páčilo, že sme sa viac zblížili a viac sa tým naučili.“
— Janko

„Mne sa naše skupinovky veľmi páčia, lebo sa u nich aj zabavím, ale aj naučím niečo, čo som nevedel, od ostatných spolužiakov.“
— Alex

Videoukážka medzigeneračnej skupinovej práce
6.ročník a 8.ročník: www.youtube.com/watch?v=0bFRZXaRyXg

Ako vytvoriť učebné zadanie?

Pri výbere úloh uplatňujeme našu najdôležitejšiu zásadu – učebný obsah je prostriedok, nie cieľ. Stáva sa prostriedkom na získavanie soft zručností pre budúci život žiakov, ako je schopnosť spolupracovať, citlivo a otvorene komunikovať, pracovať s časom, taktizovať. Pri návale každodenných povinností učiteľa nemáme vždy možnosť a energiu tvoriť nápadité úlohy, pripravovať ich do obálok, vytvárať stanovištia. Hodina môže byť obohacujúca pre žiakov, aj keď pracujú na bežných úlohách v pracovnom zošite/v učebnici. Ideálny stav, ku ktorému sa vieme dopracovať so skúsenou triedou vyzerá tak, že učiteľ počas práce žiakov má dostatok času sledovať proces, „piť kávu“ a trieda funguje úplne samoriadene. O niekoľko odskúšaných foriem sa však podelíme:

- **rotácia na stanovištiach s rôznym typom úloh** = stanovištia sú lavice (na každej je iný typ zadania, prípadne skupina iných žiakov, ktorí plnia funkciu zadávateľa a kontrolóra) a skupiny sa presúvajú medzi lavicami po uplynutí stanoveného času;
- **kontrolný bod** = starší žiaci plnia úlohu kontrolórov, skupiny si chodia po výsledky priebežne podľa dohody;
- **tvorba plánu/prezentácie** = jasne stanovené rámce, ktoré má skupina splniť (napríklad plán triedy v určitej mierke, tvorba prospektu o určitej krajine v Južnej Amerike, plán a rozpočet školského výletu, triedenie prídavných mien podľa druhu, ...);
- **rozbor/tvorba písomnej práce** = žiaci v skupinách opravujú alebo tvoria písomku, sústredíme sa na stanovenie podmienok skupinám, čo presne majú mať na konci urobené, aby splnili cieľ;
- **žiaci ako učitelia** = vzájomné dovysvetľovanie si učiva, napríklad pred písomnou prácou, prípadne po nej. Vhodné

rozdeliť žiakov tak, aby v každej skupine bol aspoň jeden „učiteľ“, ktorý učivu rozumie;

- **všetci pracujú na rovnakom zadaní** = v tomto prípade záleží na stanovení jasného cieľa, teda čo budeme ako učitelia sledovať a oboznámiť s tým aj triedu.

Cieľ hodiny, čo budeme sledovať a vyhodnocovať v závere hodiny, napíšeme na tabuľu, prípadne vysvietime. Skupiny sa tak budú vedieť lepšie zamerať na to, čo sa snažíme spoločne dosiahnuť. Pridáme i podmienky, pravidlá, ktorými sa majú skupiny riadiť.

„Mne sa skupinové práce páčia, lebo sa učíme spolupracovať a vyjadriť svoj názor.“
— Helenka

„Skupinovky pre mňa znamenajú získavanie skúseností ohľadom počítania iných ľudí a pracovaní v skupine.“
— Emma

„Štve ma, že niekedy vychytím blbú skupinu, lebo ma to potom nebaví.“
— Jakub

Ako si rozdeliť čas?

Práca s časom patrí medzi veľmi dôležité zručnosti, ktorú si potrebujú žiaci osvojiť. Ako učitelia stanovíme časové rámce od začiatku veľmi jasne, najlepšie viditeľne na tabuľu spolu s cieľom hodiny. Môžeme aj vytvoriť funkciu „strážca času“ ako dobrovoľníka spomedzi žiakov. Ukážka časového rámca hodiny:

9:00 – 9:05	Pokyny, cieľ
9:05 – 9:10	Rozdelenie do skupín, rozdanie úloh
9:10 – 9:30	Práca v skupinách
9:30 – 9:45	Spoločný reflektívny kruh

Sledovať nadobúdanie tejto zručnosti s časom môže byť aj cieľom hodiny. Úspech/neúspech taktiky skupiny následne reflektujeme v kruhu a dosiahnuté vedomosti kontrolujeme až na ďalšej hodine. Časové rámce sa v priebehu tréningu skupinovej práce prirodzene menia podľa potreby a zváženia učiteľa. Žiakom chýbajú komunikačné zručnosti, s čím spočiatku musíme intenzívne pracovať, preto si zo začiatku vymedzíme na záverečný kruh viac času, pokojne aj 20 minút. S rastúcimi skúsenosťami výrazne stúpa efektivita času.

„Mám rada skupinovky, nič mi na nich nevádi len občas máme málo času. Inak proti nim nič nemám. Niekedy sa tam naučím viac, než keď som sama.“

— Hali

Ako vytvoriť skupiny?

Žiakov motivuje viac, ak si riadia výber sami. Vzniknú skupiny podľa kamarátstiev, čo vytvára priestor na konflikt a nespravodlivosť voči vylúčeným spolužiakom, ku ktorému sa ale vrátíme v reflexii ako k výzve. Náhodné delenie sa osvedčilo najviac, žiakov možno k tomu motivovať ako k výzve do budúcnosti, keď vo svojom povolání potrebujú schopnosť vychádzať s rôznymi ľuďmi a trieda poskytuje bezpečné prostredie, kde si to môžu nacvičiť. Veľkosť skupín sa nám osvedčila 3-4 žiaci. Niekoľko príkladov na náhodné losovanie:

- **Perá** – jeden žiak vezme nádobu, príp. vrečko alebo šiltovku a zozbiera od všetkých perá, pričom sa následne náhodne losuje. Vlastníci si prichádzajú po svoje pero, vytvorená skupina si ide nájsť miesto na prácu.
- **Meno** – v nádobe máme pripravené lístky s menami žiakov. Losuje ktokoľvek.
- **Zviera** – na lístkoch je niekoľko druhov živočíchov, vždy po troch z každého druhu. Každý žiak si vylosuje svoje zviera a hľadá ďalších svojho druhu.
- **Puzzle** – potrebný počet obrázkov rozstriháme na tri časti každý. Žiaci losujú a hľadajú, s kým obrázok môžu skompletizovať.
- **Iné** – rôzne obmeny obrázkov, geometrické útvary, pesničky, mená slávnych osobností, roky a udalosti a pod.

Ako zmanažovať skupiny a ich prácu?

Vzniknuté skupiny rozsadíme tak, aby pracovali v dostatočnej vzdialenosti od seba, niektorí môžu pracovať i na zemi. Po preskúmaní zadania dostanú 2-3 minúty na rozdelenie úloh v skupine, napríklad kontrolór, „kalkulačka“, bežec (chodí kontrolovať výsledky na kontrolný bod), časomerač, strážca pravidiel, hovorca, kapitán, atď. Úlohy riešia samostatne alebo spoločne. Po uplynutí času ich vyzveme, aby oboznámili triedu s ich rozhodnutím. Táto časť odpadá pri skúsenejšej skupine, týmto spôsobom ich len usmerňujeme, kým si osvoja návyky potrebné na prácu v tíme. Samotná práca v skupinách trvá 15-25 minút (v prípade bloku viac). Učiteľ slúži ako usmerňovateľ, reflektuje konflikty, facilituje (uľahčuje) procesy, radí, stráži intenzitu hluku, oceňuje a povzbudzuje žiakov. Sleduje proces a zbiera podnety do spätnej väzby. Ako pomôcka slúži **exit ticket pre učiteľa**, kde môže sledovať nasledovné procesy:

- Ako komunikujú v skupinách?
- Pracujú všetci v skupine?
- Pracujú spoločne?
- Má každý svoju úlohu?
- Pomáhajú si navzájom?
- Vyhovujú im podmienky, ktoré som stanovil/a?
- Sledujú si čas alebo ostatné skupiny?
- Ako realizujú stanovený cieľ skupinovky?
- Rezervy skupín;
- Podnety na reflexiu;

Ako vyhodnotiť skupinovú prácu?

Treba si na rovnu povedať, ako sme už zdôraznili, že cieľom nie je primárne dosahovať učebný výsledok, ale naučiť sa nové zručnosti. K vyhodnoteniu preto pristupujeme z rôznych pohľadov, samotná analýza učebného obsahu predmetu sa môže realizovať aj na ďalší deň.

- **výsledky** = pre potreby úspory času si výsledky môžeme pripraviť už dopredu na tabuľu, vysvietiť, dať k dispozícii skupinám „odpovedník“, stanoviť kontrolórov (pri starších žiakoch im ponechať prípravu výsledkov). Pokiaľ prevezmeme funkciu kontrolóra sami, neostane nám čas ani energia na sledovanie dejov v triede a prípravu na záverečnú reflexiu.
- **samotné hodnotenie** = pri tomto type skupinovej práce stráca klasifikácia na význame, motivujúcim činiteľom sa stáva spoločný cieľ stanovený v úvode hodiny, príležitosť zážitku, zábava, hra. Silná motivácia známkami posilňuje súťaživosť a individualizmus žiakov, odstrániť ju trvá mesiace. Ak hodnotenie známkou ponecháme, sledujeme dopady na skupiny (zlyhanie skupiny je často označované ako chyba jednotlivca, slabšieho žiaka) a reflektujeme.
- **súťaž, kde môže byť víťazom každá skupina** = obmenou klasicky stanoveného cieľa dosiahneme pocit úspechu i u slabších skupín pomerne jednoducho. Na tabuli vyčleníme toľko častí, koľko máme skupín. Tím si spoločne zvolí meno a následne i vlastný cieľ – koľko úloh musíme vypracovať správne, aby sme boli spokojní? Volia si úplne slobodne a v riadku pod svojim cieľom priebežne alebo počas vyhodnotenia, doplnia reálny výsledok. Každý máme svoje maximum.

Ako viesť reflexiu?

Najdôležitejšou časťou celej skupinovej práce je reflexia v kruhu. Potrebujeme však v prvom rade vytvoriť prostredie istoty a bezpečia, teda priestor, kde sa môžu žiaci naplno prejavíť bez strachu. Tomu pomáha jasne stanovená, všetkými rešpektovaná dohoda. Žiaci túžia po určitej zodpovednosti a tiež hraniciach, no akceptujú viac dohodnuté ako zhora stanovené zásady, preto sa oplatí venovať čas tvorbe spoločnej dohody. Ide o návratnú investíciu na celé roky dopredu. Ideálnym tréningom na reflexiu je pravidelné vedenie ranných kruhov vo vyučovaní, či reflexia na konci týždňa, projektu, výletu, konfliktu. Stáva sa totiž, že ak žiaci majú málo priestoru na rozprávanie bežne a pravidelne, tak je táto reflexia veľmi zahľtená ich túžbou za každú cenu hovoriť. Ukážka pravidiel:

- **Sedíme v kruhu** – na jednej úrovni (na stoličkách alebo na zemi). Kruh zabezpečuje, že všetci na seba vidíme. Sme si rovní, preto sedíme v jednej úrovni. Tvoríme jeden celok, kde každý má svoje miesto.
- **Hovorí len jeden** – aby myšlienky každého mohli byť povedané a vypočuté.
- **Pravidlo zdvihnutej ruky** – platí vždy. Tento spôsob utíšenia môže použiť ktorýkoľvek člen skupiny.
- **Nekomentujem** – rešpektujeme názor každého člena skupiny. Jeho vnímanie sa môže líšiť od nášho, môžeme s ním nesúhlasiť, no napriek tomu ho vypočujeme.
- **Hovorím o sebe** – opisujem vlastné pocity a prežívanie. Ak chcem poukázať na správanie, ktoré sa mi nepáčilo, poviem: „Som našťavaný, že si nepracoval s nami, lebo som chcel, aby sme urobili dnes viac úloh“, atď.
- **Stručnosť** – reagujem krátko, aby dostal priestor aj ďalší.

Ďalšou výzvou je **nácvik komunikačných zručností žiakov** – počúvať sa, vyjadrovať sa v prvej osobe, čítať neverbálne prejavy, schopnosť pomenovať svoje pocity, potreby... Ako vhodná pomôcka poslúži Metodika etickej výchovy – kapitola Komunikácia, veľmi intenzívne využívame aj **princípy Nenásilnej komunikácie** (M. Rosenberg). Netreba sa báť venovať tréningu pár hodín, navyše sa spolužiaci o sebe naučia nové veci a kolektív sa viac zblíži.

Učiteľ stráži čas, snaží sa dať slovo viacerým žiakom, pri čom si môže pomôcť niekoľkými technikami, napr.:

- **Metóda 1-10** = po kontrole riešení sa usadí trieda do kruhu a učiteľ ich vyzve, aby na prstoch ukázali ako sa im pracovalo v skupine (alebo iná otázka). Najhoršia je jednotka, najlepšia desiatka. Ukazujú všetci súčasne alebo povedia postupne. Kto chce povedať, prečo zvolil dané číslo, prihlási sa, spočiatku učiteľ vyberie len 3-4 hovoriť, aby nebol zahľtený priestor a zvládali sa pravidlá.
- **Exit ticket pre žiakov** = je veľmi vhodný cvik alebo tréning v začiatkoch. Po aktivite každý žiak (alebo skupina) dostane lístok s jednoduchými otázkami (viď obrázok na ďalšej strane). Môže to byť komunikácia v skupine, taktika, ocenenie spolužiakov, splnenie cieľa, atď. Usporiadajú si myšlienky, a keď majú problém rozprávať, hovorí za skupinu hovorca, prípadne odovzdajú učiteľovi. Po pár použitíach už pomôcku nepotrebujú, lebo vedia, ako bude reflexia prebiehať. Veľká úspora času je, ak sa zameriame na konkrétnu otázku v kruhu.

Exit ticket:

Napiš aspoň jednu vec, ktorú si sa dnes naučil o svojich spolužiakoch v skupine:

Ked' Miso nezuklasil v miezim behom ma opravil

Koho v skupine by si rád ocenil a prečo?

Miso lebo viac rozmyšľal a ja som len počítal

Na čom potrebujete ako skupina ešte popracovať?

Ma hrališe počítania

Aké tri slová vystihujú dnešnú hodinu?

myšľosť, spolupráca, nič sa sme sa nenútili

Ukážky niektorých otázok do reflexie sú uvedené v tabuľke:

VYHODNOTENIE	Aká bola vaša taktika? Čo dokážete urobiť, aby ste nabudúce stihli o dve úlohy viac? S čím ste boli najviac spokojní?
PRÁCA V SKUPINE	Čo si urobil, aby si pomohol svojmu tímu? Ako sa Ti pracovalo v skupine? Ako ste si rozdelili úlohy? Čo fungovalo vo vašej skupine? Na čom potrebujete ešte popracovať? Ako by ste to mohli dosiahnuť?
CIEĽ	Čo sme sa dnes naučili nové? Ako vieme overiť, že sme splnili cieľ? Čo Ty dokážeš urobiť, aby ho tvoja skupina dosiahla?
FEEDBACK	Dnes ste výborne spolupracovali v skupinách, všimla som si, že vznikli iba menšie konflikty, ale zvládli ste si to vyriešiť medzi sebou. Hoci nie každá skupina dosiahla svoj cieľ, dokázali sme spoločne prísť na to, ako si ináč rozdeliť úlohy, stanoviť si kontrolóra... Ďakujem vám za hodinu.

Pokiaľ nejaký žiak prinesie do diskusie zaujímavý moment, podnecujeme diskusiu ďalej tým smerom. Záver kruhu tvorí učiteľova krátka spätná väzba žiakom, zhrnutie a taktika na ďalšiu hodinu.

Výzvy a riziká

- **Žiak sa odmieta zapojiť do práce v skupine / je vylúčený skupinou** = zabezpečíme sa, že ostatné skupiny vedia, čo majú robiť a mediujeme konflikt. Ideálne vytvoríme diskusiu zameranú na riešenie tejto situácie tak, aby ich priniesli žiaci sami, prípadne navrhne dve riešenia s tým, že sa majú na jednom zhodnúť. V záverečnom kruhu sa môžeme ku konfliktu vrátiť. „Čo by ti pomohlo, aby si sa v skupine cítil dobre?“ Môžeme ale aj rešpektovať, že niekto sa nezapojí alebo robí sám a reflektujeme to.
- **Rozdiely vo výkone medzi skupinami** = každá skupina prináša do kruhu zaujímavé podnety. Otvorene pomenujeme, čo sme vnímali a vzájomné obviňovanie žiakov sa snažíme pretaviť na diskusiu o obohatení odlišnosťou. Výroky žiakov prekladáme cez Nenásilnú komunikáciu na ich potreby a pocity. Skrze spoluprácu s rôznymi spolužiakmi má každý možnosť vidieť odlišné metódy učenia sa, rôzne potreby ohľadom času a vysvetľovania. Každý má svoje zdroje a limity. Vzniká príležitosť viesť triedu **k inkluzívnemu vzdelávaniu**, vzájomnej úcte a pomoci;
- **Podvádzanie** = vyššie sme spomínali, že skupiny môžu mať prístup k výsledkom. Spočiatku prináša táto dôvera možnosť podvodu, kedy tímy opíšu väčšinu výsledkov. V reflexii sa k tomu vrátíme, do akej miery splnili podmienky, čo sa naučili za hodinu, čím bola hodina pre nich prínosom. Žiaci sú nastavení výkonovo – dosiahnuť žiadaný výsledok za určitý čas. Sledovanie iného cieľa ich vyvádza z rovnováhy a prináša istú formu úľavy, dokážu sa časom zamerať viac na proces než výsledky. Odstránenie hodnotenia tomu výrazne napomáha.
- **Opakovaný konflikt medzi konkrétnymi žiakmi** = riešime

mimo spoločného kruhu. Pokiaľ si to situácia vyžaduje, požiadame o pomoc odborného zamestnanca.

- **Trieda nechce náhodné delenie** = pokiaľ pretrváva odpor spolupracovať medzi viacerými spolužiakmi, rešpektujeme potreby triedy. Delenie podľa kamarátstiev/ výkonu môže fungovať, keď dokážeme odhadnúť potreby jednotlivých skupín a byť ich poradcom, prípadne šikovných žiakov motivujeme, aby sa stali našimi asistentami. V skupinách tvorených výkonovo slabšími žiakmi s vhodnou podporou nastane moment, kedy sa i medzi nimi objaví „učiteľ“.
- **Nie každý všetko a rovnako** = tak počas skupinovej práce, pri rozdeľovaní úloh, ale aj počas reflexie je vhodné postupne opúšťať potrebu, aby všetci robili všetko rovnako, aby sa každý zapájal rovnako a aby všetci hovorili a prezentovali. Ak sa pracuje takto pravidelne, tak si človek vyskúša rôzne možnosti zapojenia, raz hovoriť a inokedy zase mlčať. Niekedy to ani časovo nie je možné, aby sa všetci zapojili rovnako a je to v poriadku.

„Páčilo sa mi delenie do skupín a dostávanie úloh.“

— Samo

„Skupinovky sa mi strašne páčia. Ale chcem byť sprievodca viackrát.“

— Lucka

Od zodpovednosti k slobode

Skupinová práca je v skutočnosti „len“ prostriedok na ceste k väčšej slobode a zodpovednosti žiakov. V podstate všetko, čo sa v škole odohráva môže slúžiť tomuto hlavnému cieľu, aby sa žiaci naučili samostatnosti, preberali na seba radi a dostatočne zodpovednosti a učili sa vyberať si. V tomto zmysle môžeme poukázať na také základné vývinové kroky skupinovej práce:

1. **Učiteľ strážca** – ak nechce učiteľ zo začiatku priviesť triedu k anarchii, potrebuje proces, čas, cieľ i štruktúru držať pevne v rukách. Dávať menej priestoru kreativite a slobode. Úlohy sú vopred pripravené, stanovené, cieľ určí učiteľ, skupiny rozdelí učiteľ, v reflexii využíva skôr číselné ukazovania, dáva slovo žiakom.
2. **Podpora kreativity** – až žiaci získajú základnú schopnosť fungovať, dodržiujú základné skupinové pravidlá, učiteľ dáva postupne priestor a podporuje kreativitu žiakov, v záverečnej reflexii môže vypichnúť netradičné riešenia niektorej skupiny, nejakú zručnosť, ktorú využili.
3. **Od procesu k obsahu** – učiteľ by sa pri tomto type práce mal spočiatku naučiť, že obsah učiva bude biedny. Žiaci sa budú viac hádať, menej spolupracovať, nebudú schopní sebareflexie. Ak sa učiteľ zameria na tieto procesné veci a zručnosti, neskôr sa mu to vráti v podobe toho, že budú žiaci schopní urobiť aj veľmi kvalitný obsah práce. Žiaci sa napr. krásne dokážu takto pripravovať na písomku, testovanie, prijímačky a i.
4. **Žiak strážca** – učiteľ môže postupne prenechať svoju rolu strážcu žiakom – v podobe stráženia času, rozdelenia a losovania do skupín, určovania cieľu i obsahu hodiny. Učiteľ má možnosť postupne sa stávať naozaj „iba“ facilitátorom – uľahčovať slobodu a zodpovednosť samotných žiakov a reflektovať procesy.

- 5. Medzigeneračné stretnutia** – keď už žiaci zvládajú fungovanie v skupine, môžu podstupovať nové výzvy v podobe zmiešaných hodín so staršími alebo mladšími žiakmi, kde sa táto sloboda a zodpovednosť prelieva nie z učiteľa na žiaka, ale zo žiakov sa navzájom stáva učiace sa spoločenstvo. Starší žiaci si môžu pripraviť komplet hodinu pre mladších z rôznych tém tak, aby to bolo výzvou a prínosom pre obe skupiny alebo sa pomiešať a pracovať spoločne pričom hodinu tak môžu facilitovať a koordinovať dvaja učitelia.
- 6. Projektové učenie** – celý systém práce v skupinovke na jednej hodine sa môže stať pôdou pre veľmi kvalitné projektové učenie, kde sú žiaci naučení reflektovať, pracovať s časom, rozdeľovať si úlohy. V projektovom učení dokážu ísť oveľa viac do hĺbky učiva a témy, dokážu sa stretávať aj mimo vyučovania, hľadať nové zdroje, nachádzať kreatívne riešenia, objavovať silu slobody a spoločnej tvorivosti, spolupracovať medzigeneračne, reflektovať široké procesy, silné a slabé stránky spolupráce, dokážu riešiť zložité a veľmi praktické spoločenské úlohy.
- 7. Organizovanie akcií a riešenie problémov** – ak sa žiaci naučia pracovať skupinovo, ale predovšetkým objavia čaro zručností, dokážu riešiť problémy a výzvy, ktoré prináša skutočný život. Učia sa riešiť vzájomné konflikty, dokážu kompletne pripraviť celodenný výlet, narodeninovú oslavu, prespávačku v škole, 4-dňové sústredenie pre mladších žiakov, skoncipovať školský poriadok, vymalovať triedu, zorganizovať koncert.

KURZ

Pripravili sme pre Vás aj video o **princípoch facilitatívneho a reflektívneho učenia**.

Viac na: inklucentrum.sk/kurzy

Naše publikácie

Bulletiny pripravujeme v spolupráci s tímom odborníkov na inkluzívne vzdelávanie. Využite ich ako užitočného sprievodcu pri svojej práci, či vysvetľovaní princípov inkluzívneho vzdelávania širokej verejnosti.

Na YouTube kanály Inkluscentra sme pre Vás spracovali užitočné videá, niektoré dostupné aj v iných jazykoch. Pre hlbšie spoznanie tém odporúčame prihlásiť sa na vzdelávania, ktoré organizujeme.

Naše Publikácie:
inklucentrum.sk/publikacie

Naše Kurzy:
inklucentrum.sk/kurzy

Webináre a Videá:
youtube.com/Inkluscentrum

Zastrešujeme inkluzívne vzdelávanie

Inklucentrum – Centrum inkluzívneho vzdelávania je advokačnou, vzdelávacou a poradenskou expertnou organizáciou na celonárodnej úrovni v oblasti podpory inkluzívneho vzdelávania. Venuje sa podpore kvalitného a humanistického vzdelávania v školskom prostredí v prospech rozvoja potenciálu všetkých detí, rodín i zamestnancov školy. Poskytuje podporu, konzultáciu a vzdelávanie v akreditovaných programoch a workshopoch najmä pre pedagogických a odborných zamestnancov.

Pripravuje projekt Základná škola s inkluzívnym centrom, ktorý bude realizovať humanistické a inkluzívne prístupy opísané aj v našich bulletinoch.

INKLUCENTRUM – Centrum inkluzívneho vzdelávania

Hálova 16, 851 01 Bratislava
www.inklucentrum.sk
facebook.com/inklucentrum

INFO: info@inklucentrum.sk
KURZY: vzdelavanie@inklucentrum.sk
PORADŇA: poradenstvo@inklucentrum.sk

ONLINE: inklucentrum.sk/publikacie
inklucentrum.sk/kurzy

Iceland
Liechtenstein
Norway
**Active
citizens fund**

Projekt 'Na ceste k inkluzívnemu vzdelávaniu' je podporený z programu ACF – Slovakia, ktorý je financovaný z finančného mechanizmu EHP 2014-2021. Správcom programu je Nadácia Ekopolis v partnerstve s Nadáciou otvorenej spoločnosti Bratislava a Karpatskou nadáciou.

**Spolufinancovaný
Európskou úniou**

Podpora Európskej komisie pri výrobe tohto diela nepredstavuje schválenie obsahu, ktorý odráža názory autorov a Komisia nezodpovedá za akékoľvek použitie informácií v nej obsiahnutých.

Nadácia

ISBN 978-80-974158-3-9 ©2021, 2022 Inklucentrum – Centrum inkluzívneho vzdelávania

Autori publikácie: PaedDr. Mgr. et Mgr. Viktor Krížo, PhD.,
Mgr. Eva Kúdelová

Publikácia, ani žiadna jej časť, nesmie byť rozširovaná bez súhlasu Inklucentra a autorov.